

CVI voor het vaststellen van de doodsoorzaak van inheemse wilde fauna

Het merendeel van vastgestelde wetsovertredingen met betrekking tot het doden van wilde dieren, is het uitleggen van vergiftigd aas. De handhavers die al jaren in het "groene" werkveld actief zijn, zijn nog wel bekend met de gebruikelijke afkortingen van CDI, ID-DLO, CIDC en ID-Lelystad als het gaat over onderzoek naar het vaststellen van de doodsoorzaak van wilde dieren. Sinds enkele jaren is door een fusie van Animal Sciences Group (divisie Infectieziekten) en CIDC Lelystad het Central Veterinary Institute kortweg CVI ontstaan. Nog steeds weten handhavers de weg naar Lelystad te vinden om de doodsoorzaak van gevonden dieren te laten onderzoeken. Dier en Milieu bezocht het instituut in Lelystad en sprak met P. van Tulden, een bevlogen coördinator werkzaam bij het CVI.

Het is een behoorlijk instituut midden in stuk open polderlandschap aan de rand van Lelystad. Eenmaal binnen word ik opgehaald door Peter van Tulden. We lopen door een lange gang, via de koffieautomaat naar zijn kantoor.

Peter van Tulden is sinds 1 oktober 2009 coördinator research Wildlife. Hij volgt daarmee Pedro Zoun op, die destijds met pensioen is gegaan.

De functie coördinator onderzoek Wilde fauna is een Wettelijke en Dienstverlenende Taak (WDT), uitgezet door het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (ELI) bij het CVI.

Eenmaal in gesprek belanden we al snel bij de reden van mijn bezoek. Al pratend en discussiërend over een onderwerp als roofvogelvervolging roept Peter ook vragen bij mij op die de moeite waard zijn om in een artikel in Dier en Milieu te beantwoorden. Ik refereer aan een ingezonden brief van de heer Verstappen uit Weert in antwoord op onze vraag

waar nog meer roofvogels vervolgd worden. De heer Verstappen beschrijft in zijn reactie een zaak uit België. Het doden van 30 roofvogels in een natuurgebied op de grens Nederland/België leidde tot een veroordeling van de verdachte tot een onvoorwaardelijke celstraf van anderhalf jaar zonder aftrek van voorarrest. Hier zien we dat nog niet gebeuren en de vraag die dan gesteld wordt, is waarom dan niet. Peter gaf aan dat wij dat mooi bij het Openbaar Ministerie na kunnen vragen. Hij heeft gelijk, een volgend artikel is dus al "geboren". Het blijkt dat ik met een bevlogen persoon aan tafel zit, die niet alleen geïnteresseerd is in de vraagstelling hoe een beestje aan zijn eind gekomen is, maar die ook veel breder aandacht vraagt voor het onderwerp. Ik vraag Peter om zelf uit te leggen wat nu precies de taak van CVI en zijn taak daarin is.

Tekst: K. Kasemir

Peter van Tulden
(foto: CVI)

Nog steeds weten handhavers de weg naar Lelystad te vinden.

Project Wilde fauna

Het project Wilde fauna is geëvolueerd vanuit een toenmalig project Vogelsterfte, ontstaan halverwege de jaren '70. Dit langlopende project omvat het verrichten van onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna in het kader van:

- Het opsporen van wetsovertredingen,
- Het vaststellen van vergiftigingen als neveneffect van legale toepassingen van bestrijdingsmiddelen,
- De diagnostiek van vergiftigingen door natuurlijke toxinen,
- Het vaststellen van de oorzaken van incidentele sterfte van meer omvangrijke aard (in overleg met Dutch Wildlife Health Centre (DWHC) en de nieuwe Voedsel en Waren Autoriteit (nVWA)),
- Het opzetten van projecten voor de surveillance van dierziekten onder wilde fauna, al dan niet in samenwerkingen met andere instituten.

Bij het opsporen van wetsovertredingen van wilde fauna in Nederland, moet gedacht worden aan illegale af- en aanschot, illegaal geweld (doodslag, gebruik van klemmen, etc.), opzettelijke vergiftigingen, maar ook onjuiste toepassingen van bestrijdingsmiddelen.

Het opsporen van deze wetsovertredingen hebben betrekking op de Flora en Faunawet, de Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren en de Wet Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden.

Onderzoeksaanvragen in het kader van wetsovertredingen vinden voornamelijk plaats voor (semi-) overheidsorganisatie, de Algemene Inspectie Dienst (AID, tegenwoordig onderdeel van nVWA), politiediensten zoals de Regionale Milieu Teams (RMT), maar ook buitengewoon opsporingsambtenaren (BOA) van bijvoorbeeld staatsbosbeheer (SBB), natuurmonumenten en andere natuurbeschermingsorganisaties.

Conflicterende belangen

Vervolg van wilde fauna lijkt een bezigheid/fenomeen dat in het verleden vaak voorkwam en tegenwoordig nauwelijks meer. Niets is minder waar. De berichtgevingen in de media, voornamelijk uit de provincie Friesland doen het ergste vermoeden. Daarnaast hebben we de afgelopen jaren bij het CVI van diverse locaties in Nederland materialen ontvangen, verdacht van een wetsovertreding (vnl. vergiftigingen).

Eén van de wetsovertredingen die met enige regelmaat voorkomt, is vergiftiging. Hierbij wordt vaak misbruik gemaakt van bestrijdingsmiddelen. De inheemse wilde fauna is dan ook nog geregeld slachtoffer van dergelijke vergiftigingspraktijken. Vaak conflicteren natuurbeschermingsbelangen met belangen van bijvoorbeeld land- en tuinbouw, visserij, dierhouderij, jacht, off-shore industrie en

scheepvaart. Maar ook met andere natuurbeschermingsbelangen kunnen conflicten ontstaan. Denk hierbij bijv. aan weidevogelbeschermers die niet staan te springen voor de aanwezigheid van bijvoorbeeld roofvogels of vossen.

Op een enkele diersoort na zijn alle inheemse wilde dieren bij de wet beschermt.

Illegaal toepassen (verboden) bestrijdingsmiddelen

Het gebruik van bestrijdingsmiddelen is ter bestrijding van zoogdieren en vogels, anders dan bij de aangewezen ongediertebestrijdingen (zoals ratten en muizen), verboden.

Helaas worden in de praktijk een aantal bestrijdingsmiddelen illegaal toegepast bij het vergiftigen van wilde fauna, die in Nederland überhaupt niet meer mogen worden toegepast, voorbeelden hiervan zijn middelen als Parathion (insecticide), Aldicarb (insecticide en nematocide), Strychnine (rodenticide), Carbofuran (insecticide en nematocide) en Paraquat (gewasbeschermingsmiddel).

Parathion.
(foto: P. Van Tulden)

Dergelijke middelen zijn (ook niet voor de eigenlijke toepassing) niet meer toegelaten door het College voor de Toelating van Gewasbeschermingsmiddelen en Biociden (CTGB). Tevens mogen deze bestrijdingsmiddelen ook niet meer in bezit zijn. Toch worden deze middelen jaarlijks aangetroffen bij vergiftigingszaken. Het jaar 2011 is nog jong, maar de eerste vergiftigingsgevallen met dergelijke middelen zijn inmiddels al voor onderzoek binnengebracht.

Naast het feit dat deze middelen niet op een wettige manier worden toegepast, werken ze ook nog eens

Op een enkele diersoort na zijn alle inheemse wilde dieren bij de wet beschermt.

Kadavers gereed voor sectie. (foto CVI)

aselectief. Deze bestrijdingsmiddelen zijn zeer effectief in het doden van vele inheemse wilde dieren, dit wordt veroorzaakt door het feit dat vele dieren, variërend van vogels tot zoogdieren, vaak zeer gevoelig zijn voor deze bestrijdingsmiddelen. Meestal wordt aas, bewerkt met een bestrijdingsmiddel, uitgelegd om dieren te vergiftigen. Afhankelijk van het doeldier, wordt het aas daarop aangepast. Wanneer men zaadetende vogels zou willen doden, wordt er zaad bewerkt. In het verleden werd hier vaak Parathion voor gebruikt. Indien met aasetende dieren, zoals vossen, marters of roofvogels zou willen vergiftigen wordt vaak een stuk vlees of bijvoorbeeld een geschoten duif of kraaiachtige, voor gebruikt. Hierbij werden in het verleden, maar tegenwoordig ook nog, vaak middelen als Aldicarb en Carbofuran gebruikt. Een en ander hangt af van wat er "toevallig" voor handen is. In principe maakt het niet zoveel uit welke van deze middelen worden toegepast, het effect is hetzelfde. Opname van het gif leidt bijna altijd tot een zeer pijnlijke dood. De hoeveelheid van het gebruikte middel wordt vaak in overmaat toegepast. Je zou kunnen zeggen: Men neemt het zekere voor het onzekere! Door het gebruik van een dergelijke overmaat bestaat ook het gevaar dat meerdere dieren worden getroffen. Denk hierbij niet alleen aan het aantal dieren, maar bijvoorbeeld ook katten en honden. Niet zelden vindt een poging tot vergiftiging namelijk in of nabij bewoond gebied plaats.

Optreden verdenking vergiftiging

Wanneer een vergiftiging wordt vermoed zijn er een aantal symptomen die een vermoeden kunnen versterken. Bedenk hierbij wel dat deze symptomen

geen vaststaande feiten zijn. Om een voorbeeld te geven, symptomen van enkele infectieziekten kunnen zeer erg overeenkomen met de symptomen die bij een vergiftiging kunnen worden waargenomen. Voorbeelden van symptomen die bij een vergiftiging kunnen worden waargenomen zijn: verkrampte poten (vnl. roofvogels), schuim op de bek, uitgestoken tong, liggend op de buik met de vleugels gespreid ((roof)vogels), aas of vleesresten nog in de bek, geen zichtbare letsels, goede conditie. Daarnaast de aanwezigheid van aas en positie van het aas t.o.v. een kadaver.

Wanneer een wetsovertreding zoals een vergiftiging wordt vermoed dan indien mogelijk altijd foto's nemen, maar dat is tegenwoordig bijna standaard en met de nieuwe technieken is dat een fluitje van een cent. In verzekering gestelde materialen, zoals kadavers, aas en eventueel andere van belang zijnde materialen dienen goed verpakt te worden in lekvrije zakken. Vervolgens kunnen de materialen of worden opgeslagen of naar het CVI worden gebracht. Mocht het gewenst zijn dat er bij het CVI onderzoek op verricht zou moeten worden, dan kunnen de materialen met begeleidend inzendformulier (zie www.cvi.wur.nl of neem contact met mij op via wilde.fauna@wur.nl of 0320-238438 voor een kopie inzendformulier) worden gebracht naar het CVI. Graag vooraf aanmelden i.v.m. de bezetting en de persoonlijke overdracht van de verdachte materialen.

Onderzoek

Na ontvangst zal eerst een sectie (bij een kadaver) of macroscopisch onderzoek (bij overig verdacht materiaal) worden verricht. Aan de hand van dit eerste onderzoek kan meestal worden aangegeven welke doodsoorzaken wel of niet kunnen worden uitgesloten. Indien vervolgonderzoek wenselijk is zal altijd eerst overleg plaatsvinden met de inzender over de noodzaak hiervan. Om een voorbeeld te geven. Er kunnen verdachte korrels worden aangetroffen waarvan het interessant is te weten om welk middel het gaat, maar er is geen daderindicatie. Onderzoekstechnisch is het dan wel interessant te weten welke werkzame stof het betreft, maar kostentech- nisch is het niet interessant, want het geeft over het

Met blauwe korrels bewerkte haas. (foto CVI)

algemeen op dat moment geen extra informatie over een mogelijke dader. Tijdens sectie of macroscopisch onderzoek worden altijd monsters genomen voor onderzoek, mits daar natuurlijk aanleiding voor is. Afgezien het feit of er wel of geen vervolgonderzoek zal plaatsvinden zullen deze monsters tot twaalf maanden na versturen van de uitslag worden bewaard. De achterliggende gedachte hierbij is dat de opsporingsdiensten een jaar de tijd hebben om meer informatie te kunnen verzamelen. Mocht het alsnog wenselijk zijn om het genomen monster te onderzoeken, bijvoorbeeld omdat er een daderindicatie is, kan het monster alsnog worden onderzocht. Elk verricht onderzoek wordt afgerond met een rapportage naar de inzender. Dit is een standaard rapport bij elke inzending. Indien materialen onderzocht moeten worden na een toewijzing volgens de Wet Deskundigen in Strafzaken, zal dat uiteindelijk worden gerapporteerd in een uitgebreid rapport gericht aan de Rechter Commissaris (RC) of een Officier van Justitie (OvJ).

Daarnaast heeft het Functioneel Parket (FP) in 2007, samen met diverse deskundigen de Interventiestrategie roofvogelvervolgning opgesteld. Dit is een leidraad voor met name de politiediensten hoe om te gaan met roofvogelvervolgning en wat men zou kunnen/moeten laten onderzoeken. Op basis van deze Interventiestrategie roofvogelvervolgning is samen met J.W. van Veenendaal (Politieacademie) en het FP een "Protocol onderzoek vergiftigde fauna" opgesteld. Deze staat inmiddels o.a. op het politie kennisnet.

Van botulisme verdachte dieren/kadavers kunnen worden ingestuurd, waarna het botulisme toxine kan worden aangetoond en getypeerd.

Naast het onderzoek naar wetsovertredingen wordt er ook veel onderzoek gedaan naar botulisme. Botulisme verdachte dieren/kadavers kunnen dan worden ingestuurd, waarna het botulisme toxine kan worden aangetoond en getypeerd. Hierbij zijn de inzenders voornamelijk gemeenten en waterschappen, of andere beheersorganisatie van een meer, sloot, rivier of ander waterrijke locatie. Tevens kan er contact worden opgenomen voor

informatie en advies over bijv. in te sturen monsters, het aantal monsters, de mogelijkheden voor eventueel vervolgonderzoek. Maar een presentatie op locatie behoort ook zeker tot de mogelijkheden. Jaarlijks wordt een rapport opgesteld van de verrichte onderzoeken die in het jaar voorafgaand zijn uitgevoerd. Daarin worden, indien mogelijk, ook trendanalyses weergegeven.

Voor vragen naar aanleiding van dit artikel, of om een kopie van het jaarverslag te ontvangen kunt u contact met mij opnemen via de mail: wilde.fauna@wur.nl of per telefoon: 0320-238438.

Tekst: Peter van Tulden, Coördinator onderzoek Wilde fauna, CVI

Het Functioneel Parket (FP) heeft samen met diverse deskundigen de Interventiestrategie roofvogelvervolgning opgesteld.

Functioneel Parket

Interventiestrategie roofvogelvervolgning - vertrouwelijk -

Versie 1.0, februari 2007

Sparver gevangen in een vangkooi

Auteurs: Harrie Siebelink / Pauline Verheij